

LATERIT ELŐFORDULÁSA BORNEO NYUGOTI RÉSZÉN.

Már egy előbbi cikkben adtam kifejezést azon véleményemnek, hogy ugyanazon lateritképződésre, melylyel az «ón-szigetek» területén (Bangka, Billiton és a Riomo-Lingga szigetesoporton) találkozunk, Borneo szigete nyugoti részén az u. n. «chinai tartományokban» is akadunk.

Az utolsó területen az utóbbi években eszközölt földtani és bányászati fölvételek leírásai alapján oly kőzetekkel ismerkedtünk meg, melyek a leírás szerint egészben megegyeznek az általam Bangka szigetéről leirt lateritekkel.

Első helyen felemlítendő a földtani viszonyok azonossága az ón-szigetek és Borneo szigete ezen része között. Mindkét helyütt legrégebbi üledékes képződmény az u. n. «régii palaformatio» mely alkalmasint devon-korú és agyagpalából, quarzitból és quarzithomokkövekből áll.

A gazdag ércztartalom — az Ón-szigeteken az ónércz, Borneo szigetén az arany — ezen kőzetekhez és az ezeket áttörő eruptivkőzetekhez — legtöbbször gránitokhoz — van kötve; leginkább mint érczdús köpeny fordul elő, de nagy mértékben a gazdag torlaszokban is találhatók.

Azonos továbbá mindkét helyütt a fiatalabb képződmények hiánya egészen a diluviumig. (Borneo szigetén csak a «régii pala-sziget» szélén találunk harmadkori üledékes kőzetekkel.) Természetes tehát, hogy ugyanazon elmállási képződményekre úgy az ón-szigeteken, valamint a «chinai tartományokban» Borneo szigetén is akadunk.

Itt is a nagyon elterjedt lateritképződménynek két főmódosulását, a gránit- és pala-lateritet találjuk, mely utóbbi az ismeretes vasconcretiós és sejtszerű laterit-tuskós képződményeket mutatja; a felszínes rétegekben gránitlaterit előfordul, p. o. a Pandanhegységben és Mandor nevű helység mellett. A gránitos kőzeteknek ezen elmállási eredménye azonos az általam Bangka-szigetén több helyütt észlelt gránitlaterittel; t. i. 1—5 m.-nyi mélységig terjedő quarzszemcsékkel kevert vörös színű agyag. Ez a quarzitos laterit-agyag.

Ugyanazon minőséggel bír a «pala-laterit» is. A Skadan hegység területén, Melassan helység mellett és Bawang hegységtől észak-keletre a helyt álló agyagpala helyenként 4 méternyi vastagságon felül is vöröses agyaggá változtatott át és csak a mélyebb fekvő részletekben akadunk az eredeti rétegezés nyomára. A torlaszok fektűje szintén ugyanazon lateritos agyag, mint az p. o. Bangka szigetén észleltetik.

A Bawang hegység területén, a Palo nevű folyó mentén és a Sombas folyam felső szakaszában több helyről iratnak le felszínes képződmények, melyekben könnyen a vasconcretiós és sejtszerű lateritos képződményekre ráismerünk.

Az előadottaknál fogva nem kételkedni, hogy az említett kőzetek mind

lateritek. Megerősít azon nézetemben még az is, hogy a szomszédos Serawakban is — mely déli hegyes része földtani tekintetben részletét képezi a fentemlített régi palaszigetnek, más író is, *Everett* (*Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society* 1878 July p. 21.) a nagyon elterjedt «laterites vasköveket» felemlíti, azokat szintén összehasonlítva a Bangka szigetén és Malakka félszigetén előforduló ugyanazon képződményekkel.

IRODALOM.

(1.) JOHN C. u. BR. FOULLON H.: *Arbeiten aus dem chemischen Laboratorium der k. k. geol. Reichs-Anstalt.* (Jahrbuch der k. k. geol. Reichsanst. Wien. 1886. XXXVI. Band. 213. Heft.)

Szerzők e közleményben az egyes ásványokon többnyire csak gyakorlati használhatóságuk szempontjából véghezvitt részint teljes, részint a beküldők kívánalmai szerint csak egyes alkatrészekre kiterjedt kémiai elemzések eredményét teszik közzé. Itt csak magyar- és horvátországi leletű ásványok elemzését közöljük.

I. Kőszenek.

Lehely	Geologiai formatio	Víz százalé- kokban	Hamu százalé- kokban	Kén százalé- kokban	Caloriák Berthier szerint
Eibenthal. Darabos szén	Carbon	0·6	5·5	—	6440
« Koczka-szén		0·7	5·9	—	6626
« Mosott szén		0·5	13·2	—	5815
Nagy-Mányok, Antaltárna:	Liasz				
1. Telep		2·6	9·1	0·124	5753
5. «		2·7	7·7	0·560	5719
9. «		2·0	10·7	1·952	5946
Berszászka		2·1	17·0	—	5262
«		1·2	16·0	—	5552
Pécs, Vasgyármező, hónapos küldemények átlagos hamutartalma		—	19·1	—	—
		—	17·9	—	—
		—	19·2	—	—
		—	20·9	—	—
	—	17·5	—	—	
	—	17·3	—	—	
	—	20·2	—	—	
	—	18·0	—	—	
	—	19·3	—	—	